

Ақийда дарслари (146-дарс). Аҳли сунна мавқифи (биринчи мақола)

17:00 / 09.08.2021 4388

Бу масалани мўътадил равишда ечган мазҳаб Аҳли сунна ва жамоа мазҳабидир. Аммо Аҳли сунна ва жамоанинг икки бош йўналиши - ашъарийлар ва мотуридийлар орасида ҳам бир оз турличалик мавжуд.

Ашъарийларнинг фикрига кўра, инсоннинг барча ишларини Аллоҳ таолонинг Ўзи вужудга келтиради. Инсоннинг бунга дахли йўқ. Инсон ўз амалини касб қилади, холос. Касб эса янги қувват билан амалнинг оддий яқинлашишидир. Инсон ўша касбига қараб савоб ёки гуноҳ олади. Аммо бу гап кўпчилик Аҳли сунна ва жамоа уламолари томонидан танқид қилинган.

Энг мақбул гапни мотуридийлар айтганлар. Уларнинг фикрича, инсонда ўзи қилмоқчи бўлган ишни бажаришга иститоъат бор. Худди шу нарса

савоб ва гуноҳга сабаб бўлади.

Бу маънони «Шархи «Ақийдатут Таҳовийя» китобидан олинган иқтибосдан ўрганамиз:

Иститоъат ва унинг турлари

«Махлуқнинг васф қилиб бўлмайдиган, у билан амал вожиб бўладиган иститоъати муваффақ қилиниш қабилдан бўлиб, амал билан бўлади.

Аммо сиҳат-саломатлик, кенгчилик, имконият ва асбоб ҳамда воситаларнинг етарли бўлишига боғлиқ иститоъат амалдан олдин бўлади.

Хитоб (шариат буйруқлари) ана ўша иститоъатга қаратилгандир. Аллоҳ таоло: «Аллоҳ жонни фақат имкони бор нарсага таклиф қилади», деган.

(Иститоъат – куч, қудрат, иқтидор, имконият)

Шарҳ: Билингки, «иститоъат», «тоқат», «қудрат» ва имконият «бир-бирига маъноси» жуда ҳам яқин лафзлардир. Уларнинг ҳар бири иккинчисининг ўрнида истеъмом қилинаверади. Бу лафзларнинг барчаси Куръони Каримда келган:

رَحْمًا يَأْتِيَنَّكُمْ عَفْوَ رَفَسَ يَلَعُ وَأَضِيْرَمٌ مُكْنَمَ نَاكِنَمَفَاتٍ اَدُوْدَعْمَ اَمَّيَا
رُيَخَ وَهَفَ اَرْيَخَ عَّوْطَتٍ نَمَفٍ نِي كَسْمُ مَاعَطُةٍ يَدْفُهُنْ وُقِي طِي نِي دَلَّ يَلَعُ و
نَوْمَلَعَتٍ مُتْنُكَ نِي مُكَلُّ رُيَخٍ اَوْمُ وُصَتٍ نَاوُهُل

1. «Уни қийналиб тутадиганлар зиммасида фидя – бир мискин таоми бордир» (Бақара сураси, 184-оят).

تَبَسَّتْ كَا اَمَّ اَهَيْ لَعُ وُتَبَسَّكَ اَمَّ اَهَلِ اَهْغَسُوْ اَلِ اَسْفَنَهُ لَلْ اُقْلَ كَيْ اَلِ
اَمَّكَ اَرْصَا اَنْ يَلَعُ لَمَحَّتْ اَلَوَّ اَنْ بَرَّ اَنْ اَطْحَا وَا اَنْ يَسِّنْ نِي اَنْ دَخَا وُتْ اَلِ اَنْ بَرَّ
فُعَا وُ هَبَّ اَنْ لَقَا طَا اَلِ اَمَّ اَنْ لَمَحَّتْ اَلَوَّ اَنْ بَرَّ اَنْ لَبَقَ نَمَّ نِي دَلَّ يَلَعُ هَتْ لَمَحَّ
نِي رَفَا كَلَّ اَمَّ وُقُلَّ يَلَعُ اَنْ رُصْنَا فَا اَنْ اَلْوَمَّ تَنَّا اَنْ مَحَّرَا وَا اَنْ لَرَفَعَا وَا اَنْ ع

2. «Аллоҳ ҳеч бир жонга имкониятидан ташқари нарса юкламас» (Бақара сураси, 286-оят).

مُكْسُفَنَّا اَلِ اَرْيَخَ اَوْ قَفَنَّا وَا اَوْ عِي طَا وَا اَوْ عَمَّ سَا وَا مُمْتَعَطَتْ سَا اَمَّ هَلَّ لَلِ اَوْ قَّتْ اَف
نَوْحَلْ فُمَلَّ اَمَّ هَلَّ لَلِ وَا فِ هَسْفَنَّ حُ شَقْوِي نَمَّ و

3. «Аллоҳга қўлингиздан келганича тақво қилинг» (*Тағобун сураси, 16-оят*).

هُنَّ أَنْبَاءٌ مِّنْ قَبْلِكَ قَدْ جَاءَكَ يُسَبِّحُونَكَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمِنْ لَّدُنكَ مَخْرُجُهُمْ

4. «Аксинча, унинг бармоқ учларини ҳам тиклашга қодирмиз» (*Қиёмат сураси, 4-оят*).

Иститоъат икки хил бўлади:

Биринчиси: бир ишни қилишдан олдинги иститоъат.

Бу – сиҳат-саломатлик, имконият, кенгчилик ва асбоб ҳамда воситаларнинг етарли бўлишидан иборатдир.

Ушбу иститоъат шаръий ҳукмлар, амр ва наҳйилар ҳамда тарк қилса, жазо беришга боғлангандир. Яъни ушбу иститоъат бўлса, инсонга шариат ҳукмларини бажариш мажбурий бўлади.

(*Давоми бор*)

«Сунний ақийдалар» китоби асосида тайёрланди